

Azadlıq hərəkatının mühüm mərhələsi

20 Yanvar hadisələrinin ildönümü ilə bağlı qəzetimiz unudulmaz şəhidlərimizin dəfnini milli-dini ənənələrimizin tələbləri səviyyəsində təşkil etmiş və xalq tərəfindən yaradılaraq onun daimi nəzarəti altında fəaliyyət göstərmiş İctimai Dəfn Komissiyasının sədri, iqtisad elmləri doktoru, professor **Qüdrət Əbdülsəlimzadəyə** müraciət etmiş, oxucularımızı maraqlandıran bir sıra suallara cavab verməyi xahiş etmişdir.

Fövqəladə vəziyyətin sərt qaydalarının hökm sürdüyü o ağır günlərdə ciddi maneləri, həyatları üçün real təhlükələri dəf edərək, ilk 42 gün ərzində millətimizin hərtərəfli köməyinə arxalanmış İctimai Dəfn Komissiyasının üzvlərinə, onun köməkçilər dəstəsinə, həmin mərasimin bütün iştirakçılara, uzaq-yaxın ölkələrdən gələrək kədərimizə şərik insanlara, faciəmiz haqqında həqiqəti dünya ictimaiyyətinə çatdırmış kütləvi informasiya vasitələrinin işçilərinə, jurnalistlərə qəzetimizin əməkdaşları adından təşəkkürümüzü bildirir, onların fədakarlığı qarşısında baş əyirik... Allah cəmi şəhidlərə rəhmət eləsin. Amin!

Tarixi yaddaş, haqq-ədalət, gələcək nəsillərə nümunə kimi ümummilli matəm mərasiminə başçılıq etmiş İctimai Dəfn Komissiyası üzvlərinin adlarını respublikamızın ictimaiyyətinə bir daha çatdırmağı özümüzdə şərəf bilirik:

1. Hacı Allahşükür Paşazadə—şeyxülislam
2. Azər Nəbiyev—müəllim
3. Xəliyəddin Xəlilov—elmi işçi
4. Bağır Bağırov—fəhlə
5. Rəhim Qasimov—müəllim
6. Xəlid Muxtarov—qulluqçu
7. Malik Mehdiyev—mühəndis
8. İsmayıl İncəli—jurnalist
9. Nəriman Əliyev—memar
10. İbrahim Əliyev—inşaatçı

İctimai Dəfn Komissiyasının köməkçilər dəstəsinin işinə Etibar Səmədov və Səfər Xəlqov başçılıq etmişlər.

Köməkçilər dəstəsinin—Vaqif, İskəndər, Əbdül, Seyfulla, Gündüz, Yaşar, Adil, Eldar, Mötəbər, Rahib, Xəlil, Cavanşir, İxtiyar, Üzeyir, Mehman, Tamerlan, Tofiq, Vasif, Əli, Məhəmməd, İsmayıl, Möhsüm, Elşad, Emil, Feyruz, İlham, Təvəkkül, Tahir, Fuad, Fərhad kimi üzvlərinin öz vətəndaşlıq və insanlıq borclarını necə məsuliyyətlə yerinə yetirmələri heç vaxt unudulmamalıdır.

—Qüdrət müəllim, xalqımızın azadlığı və müstəqilliyi yolunda mühüm bir mərhələ olmuş 20 Yanvar hadisələri ərəfəsindəki vəziyyəti necə qiymətləndirirsiniz?

—Həqiqətən, çox mürəkkəb və son dərəcədə çətin bir vəziyyət yaranmışdı. Dünyanın altıda bir hissəsində yerləşib, sosializm sisteminə başçılıq edən, atom-nüvə raketləri ilə silahlanmış və bəşəriyyətin inkişaf yolunu zorakı üsullarla dəyişməyə cəhd edən totalitar-diktatura rejimli sovet quruluşuna qarşı çıxmaq, gələcək siyasi-ictimai, sosial-iqtisadi, mənəvi-əxlaqi nəticələri baxımından ciddi proseslərin olacağından xəbər verirdi.

Həmin sistemin cəmiyyət həyatında yaratdığı mücərrəd “Vahid Sovet xalqı” çərçivəsinin sərt qayda-qanunlarını pozmaq, təkpartiyalılıq prinsiplərini sarsıtmaq, mərkəzləşdirilmiş idarəçilik üsullarına qarşı çıxmaq, milli-mənəvi dəyərlər müstəvisində insan hüquqları və haqları uğrunda mübarizə aparmaq oğul-qızlarımızın mənfur imperiyanın

“parçala və ağalığ et” siyasətinə qarşı əsl qeyrət duruşu idi.

Belə bir cəhəti də qeyd etməyi lazım bilirəm ki, sovet-bolşevik rejimi illərində bütün təqiblərə, həbslərə, repressiyalara, sürgünlərə, edamlara baxmayaraq, bu sistemə qarşı mübarizə bəzən aşkar, bəzən də gizli formalar olsa da, lakin həmişə davam etmişdir. O dövrdə Rusiyanın müxtəlif regionlarında, Ukraynada, Orta Asiyada, Pribaltikada, Zaqafqaziyada, o cümlədən də Azərbaycanda (Gəncədə, Qarabağda, Şəki-Zaqatala, Quba-Xaçmaz, Lənkəran-Astara bölgələrində) baş vermiş qanlı-qadala etiraz çıxışları, gizli cəmiyyətlər, hərəkatlar bunu sübut edir.

Açıq deyək ki, hər adam da bu tarixi milli-mənəvi oyanış, sınaq anlarının iştirakçısı və fədaisi ola bilməmişdi... Unudulmaz Nazim Hikmətin təbirincə desək, gərək qəlbində Vətən və onun taleyi üçün “sən yanmasan, mən yanmasam” alovu şölələnsin ki, yaşadığım cəmiyyət “qaranlıqlardan aydınlığa çıxsın”.

Bu mənada, bəzilərinin irəli sürdükləri “azadlığı mübarizə yolu və qanımızla deyil”, yaxud “müstəqilliyimiz bizə keçmiş quruluşun dağılması sayəsində bəxş edilmişdir” fikirləri, eyhamları xəstə təfəkkürün məhsuludur. Qədim yunan mütəfəkkirlərinin “düşüncə tərzi cəzalandırıla bilməz” hikmətinə hörmətlə yanaşı, təkcə onu xatırlatmaq istəyirəm ki, həmin dövrdə Azərbaycan xalqının beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən “dünyanın ən mübariz xalqı” kimi qiymətləndirilməsi, azadlıq və müstəqillik hərəkatımıza, onun minyonlarla iştirakçılara, sınıanmış liderlərinə, bədxah mövqe tutanlara ən yaxşı cavabdır.

Ərazisinin müəyyən hissəsinin işğal olunduğu, yüz minlərlə vətəndaşın qaçqın və köçkün həyatı yaşamağa məcbur olduğu, ölkəmizə qarşı ikili siyasət metodlarından hələ də istifadə edildiyi, beynəlxalq hüquq nomalarının, habelə BMT-nin məlum qətnamələrinin pozulduğu bir şəraitdə apardığımız ədalətli mübarizə tarixi ənənələrimizə, qəhrəmanlıq-şəhidlik nümunələrinə arxalanaraq, bir örnək mənbəyi kimi əsl vətənpərvərlik tərbiyəsi məktəbi rolunu oynamaqlıdır.

—Sizcə, qanlı 20 Yanvar hadisələrinin qarşısını almaq mümkün idi, yoxsa o proseslər qaçılmazdı?

—Xalqların və insanların taleyində baş vermiş və artıq tarixə çevrilmiş siyasi-ictimai prosesləri, o cümlədən də 20 Yanvar hadisələrini “belə etsəydilər, elə olardı” fəlsəfi fərziyyəsi mövqelərindən qiymətləndirmək doğru deyildir. Əlbəttə, o prosesləri doğuran səbəbləri onun ideoloji kökləri, uğurları, nəzərə alınması mümkün olmayan cəhətlərinin konkret zaman və məkan, habelə daxili xarici qüvvələr nisbəti baxımından təhlili əvəzinə, “özümüzü bir qədər təmkinli aparsaydıq, faciə olmazdı” hökmünü vermək daha asandır.

XX əsrin 80-ci illərində Kreml rəhbərliyinin doqmatik və mahiyyətə şovinst siyasət xətti, mərkəzi hakimiyyətin maraqlarına zidd olan böhranlı vəziyyətlər yarandıqda, orada insanların özlərini necə aparmalarından, yaxud yerli rəhbərlikdə kimlərin yerləşdirilməsindən asılı olmayaraq, sərt addımların atılması, hətta buna haqq qazandırmaq üçün əvvəlcədən düşünülmüş təxribat xarakterli aktların həyata keçirilməsi qaçılmaz idi. Çünki sovet imperiyası kimi nəhəng bir dövlətin çökdüyü, hakim kommunist partiyasının öz nüfuzunu itirdiyi, ölkə iqtisadiyyatının hərbiləşdirildiyi, mərkəzləşdirilmiş təsərrüfat həyatının səmərəliliyinin getdikcə zəiflədiyi şəraitdə, yüksək inkişaf etmiş ölkələrlə iqtisadi yarışda sosialist ölkələrinin aşkar uduzması reallığında, cəmiyyət qanun və ədalət meyarları ilə deyil, mövcud rejimin güc-təhlükəsizlik orqanlarının hazırladıqları ssenarilər əsasında idarə olunmuşdur.

O dövrdə Alma-Ata, Tiflis, Vilyus şəhərlərində, Moldova, Krım, Qafqazda gedən ictimai-siyasi proseslər, müttəfiq respublikaların İttifaqdan ayrılmaq söyləri, onların “suverenlik nümayişləri”, ümumiyyətlə, ölkədə milli azadlıq hərəkatının müxtəlif formalarının getdikcə genişləndiyi nəzərə alınarsa, 20 Yanvar qırğınının gizli ad altında, məxfi şəkildə, xüsusi əməliyyat kimi hazırlanıb həyata keçirilməsi aydın olar.

Konkret Azərbaycana gəldikdə isə buradakı ictimai-siyasi proseslər, xalqla hakimiyyət arasındakı qarşıdurma elə bir həddə çatmışdı ki, Mərkəz imperiyanın digər bölgələrinə də “ibrət dərəsi” vermək naminə yaranmış “problemlər düyününü” sivil yollarla aradan qaldırmaq niyyətində olmadığından, yaxud bacarmadığından, məsələnin zorakı-hərbi variantına üstünlük verdi.

İmperiyanın yüksək dairələrində uzun müddətə, dəqiqlik və amansızlıqla hazırlanaraq, müxtəlif ordu hissələrinin əlaqələndirilmiş irimiqyaslı hərbi əməliyyatları üçün əsas hədəf, zərbə nöqtəsi Azərbaycan, onun paytaxtı Bakı seçilmişdi. Bu qaçılmaz addımı şərtləndirən amillər sırasında obyektiv cəhətlərlə yanaşı, sırf subyektiv şəxsi qərəzlik münasibətlərinin rolu da unudulmamalıdır.

Yeri gəlmişkən, aşağıdakı rəsmi sənədi “Respublika” qəzeti oxucularının diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Bakı şəhərində fəvqəladə

vəziyyətin tətbiqi haqqında

SSRİ Ali Soveti

Rəyasət Heyətinin fərmanı

Bakı şəhərində vəziyyətin son dərəcə kəskinləşməsi, cinayətkar-ekstremist qüvvələrin zorakılıqla kütləvi iğtişəşlər təşkil etməklə qanuni fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarını hakimiyyətdən kənar etmək cəhdləri ilə əlaqədar olaraq və vətəndaşların müdafiəsini, habelə təhlükəsizliyini təmin etmək üçün SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyəti SSRİ Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin 14-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

1990-cı il yanvarın 20-dən Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət elan olunsun, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1990-cı il 15 yanvar tarixli fərmanının qüvvəsi onun ərazisinə şamil edilsin.

M.Qorbaçov,

SSRİ Ali Sovetinin sədri.

Moskva, Kreml.

19 yanvar 1990-cı il.

Ölkənin və müstəqil Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına qarşı ölüm hökmü xarakterli belə bir fərman imzalamış səlahiyyət sahibinin Beynəlxalq Məhkəmə qarşısında öz cinayətkar əməlinə görə cavab verməməsi xalqımızda haqlı qəzəb doğurur.

Diqqətəlayiq tarixi faktdır ki, Qanlı Yanvar hadisələri vaxtı, Moskvada siyasi və ictimai fəaliyyətdən uzaqlaşdırılmış, Heydər Əliyev, bütün təhlükələrə baxmayaraq, yanvarın 21-də Azərbaycan Respublikasının nümayəndəliyindəki bəyanatında qətiyyətlə demişdir: "Mən hesab edirəm ki, 19-20 yanvarda baş vermiş bu faciə həm Sovet İttifaqının siyasi rəhbərliyinin, həm də şəxsən M.S.Qorbaçovun böyük günahı nəticəsidir, onun diktatorluq meyillərindən əmələ gəlmiş bir haldır və eyni zamanda Azərbaycan rəhbərliyinin xalqa xəyanəti və cinayətinin nəticəsidir".

—Ağır vəziyyət və çəşqınlıq şəraitində xalqın iradəsi ilə yaradılmış İctimai Dəfn Komissiyasının formalaşması, habelə fəaliyyəti barəsində oxucularımıza məlumat verməyiniz yerinə düşərdi.

—İctimai Dəfn Komissiyasının yaradılmasını, xalqımızın müdrikliyi və uzaqqörənliyinin nümunəsi hesab edirəm. Tankların zəhmli gurultusu, vertalyotların boğuş uğultusu, yaxından-uzaqdan eşidilən güllə səsləri, ana-bacıların ağlaşması, kişilərin qəzəbli baxışları, gənclərin çılğın etirazları, partiya biletlərinin yandırılması, həlak olanlar haqqında yeni xəbərlər alınması, fəvqəladə vəziyyətin qayda-qanunlarına əməl olunmadığı halda, daha sərt cəza tədbirləri görüləcəyi xofunun yaratdığı psixoloji gərginlik, soyuq yanvar şaxtasının narahatlığı fonunda şəhidlərin icazə verilməyən dəfnini təşkil etmək böyük cəsarət, məsuliyyət və yeni nəticələri bəlli olmayan təhlükəli riskə getmək idi...

Sualınıza qayıdaraq bildirirəm ki, şəhidlərin birlikdə, vahid bir məkanda dəfni məsələsi yanvarın 20-də səhər tezdən keçmiş Mərkəzi Komitənin qarşısında keçirilmiş mitinqdə qaldırılmışdır. Mitinqin aparıcıları və iştirakçıları arasında İsmayıl İncəli, Azər Nəbiyev, Xəliyəddin Xəlilov, Rəhim Qaziyev, Nemət Pənahov, Sabir Rüstəmxanlı, Nəriman Əliyev, Rəhim Qasımov və başqaları vardı. Getdikcə sayı artan mitinq iştirakçılarını idarə etmək çətinləşirdi. Onlar Mərkəzi Komitənin binasına hücum etmək və oranı dağıtmaq istəyirdilər. Müxtəlif vasitələrlə öyrənə bildik ki, binanın içərisində xeyli silahlı əsgər və zabit yerləşdirilmişdir. Onlar isə binanın ayrı-ayrı nöqtələrindən müşahidə apararaq, yaranmış vəziyyət haqqında məlumat verir və yəqin ki, müəyyən göstərişlər alırdılar...

Mitinq iştirakçılarını çətinliklədə olsa, sakitləşdirdikdən sonra məsləhətləşmələr, əsasında şəhidlərimiz üçün 1918-ci il mart qırğını qurbanlarının dəfn olunduqları Dağüstü parkın ərazisinin seçildiyi razılaşıdırıldı və mənə mitinq iştirakçıları qarşısında çıxış etmək təklif olundu.

...Xatırlayıram ki, başımıza gələn bu qanlı faciədən özümüzü itirməmək və sarsılmaq da əyilməmək zəruriliyinin

milli qeyrət-namus məsələsi olduğunu dərk edərək, indi ilk növbədə daha ciddi qurban, habelə dağıntılarla üzleşməmək üçün yersiz çılğın hərəkətlərə yol verməməli, tarix qarşısında haqq-ədalət borcumuz sayılan şəhidlərimizin dəfnini layiq olduqları səviyyədə, uğrunda canlarından keçdikləri Vətən torpağına tapşırılması vəzifəsini məsuliyyətlə yerinə yetirməliyik. “Bu, bizim milli, dini, insani, vətəndaşlıq borcumuzdur... Bütün şəhidlərimizin bir məkanda, qardaşlıq qəbiristanlığında dəfn olunmasına nail olmalıyıq... Çünki tarix xalqımıza qarşı törədilmiş bu qanlı cinayəti unutmamağı bizə heç vaxt bağışlaya bilməz... Vaxt itirmək olmaz! Kim könüllü surətdə bu savab və müqəddəs işdə iştirak etmək istəyirsə, meydandakı saatın yanına toplansın...”.

Bir neçə yüz adam Dağüstü parka şəhidlərimiz üçün qəbirlər hazırlanmağa yollandıq. Xalqın fasiləsiz mitinqi sonrakı günlərdə də davam etsə də, lakin tədricən hadisələrin ağırlıq mərkəzi İctimai Dəfn Komissiyasının yerləşdiyi və fəaliyyət göstərdiyi Şəhidlər Xiyabanına keçmişdi. Yanvarın 20-dən başlayaraq mart ayının 2-nə qədər davam etmiş 42 gün ərzində İctimai Dəfn Komissiyası öz işini xalqın məsləhət və tövsiyələri əsasında qurmuş, onun gündəlik nəzarəti altında çalışmışdır.

—Həmin dövrdə “qanunsuz və icazəsiz” fəaliyyət göstərmiş İctimai Dəfn Komissiyasının fəaliyyətinə mane olan qüvvələr haqqında nə deyə bilərsiniz?

—Hərbçi əsgər-zabitlərin, mülki paltarda olan orqan işçilərinin, hərbçilərin nəzər-diqqətini Şəhidlər Xiyabanına cəlb etmək istəyən xüsusi öyrədilmiş adamların, yaxud “sapı özündən olan baltaların”, fitnəkar, “əlil və dilənçilərin”, hətta hay-küçü, davakar kişi-qadınlarmın aşkar naqis hərəkətlərinə, yalançı şayiələrinə, əsassız ittihamlarına baxmayaraq, xalqa arxalanan, onunla məsləhətləşən İctimai Dəfn Komissiyası ən gərgin anlarda belə vəziyyəti özünün köməkçilər dəstəsinin köməyi ilə nəzarətində saxlaya bilmişdi. Hər dəfə güllə atılmaq, bıçaq çıxarmaq, bomba partlayışı tükdən asılı olduğu zaman, sanki İlahi qüvvə müqəddəs Şəhidlər Xiyabanını və orada öz vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirən adamları qorumuşdur.

Müxtəlif səpkili fitnəkar təxribatların qarşısını almaq üçün İctimai Dəfn Komissiyası, həmin əməl sahiblərinə qətiyyətlə bildirmişdi: “Bəlkə də biz sizlərin milli namus-qeyrətə yaraşmayan bədxah əməllərinizi, kimlərinə tapşırığını yerinə yetirdiyinizi nəzərə alaraq, hərəkətlərinizi bağışlaya bildik... Lakin əmin olun ki, millətimiz, torpağımız, ana südü, duz-çörək və şəhidlərimizin ölməz ruhları, belə bir günahı heç vaxt bağışlamayacaqdır”.

Millətimizin o faciəli günlərində, bu fikrin Şəhidlər Xiyabanında, yüz minlərlə insanın ziyarəti gedində təkrar-təkrar səslənməsi, eyni zamanda fədakar jurnalistlərin köməyi ilə mətbuatda işıqlandırılması, şübhəsiz, müəyyən pozucu qrupların və onların havadarlarının daha xəbis hərəkətlərinin qarşısını xeyli dərəcədə ala bilmişdi.

O ağır və gərgin günlərdə bir sıra bədxah əməllərin həyata keçirilməsi söylərinə baxmayaraq, çevik tədbirlər nəticəsində İctimai Dəfn Komissiyasının fəaliyyət göstərdiyi 42 gün ərzində Şəhidlər Xiyabanı ərazisində heç bir ciddi qayda-qanun pozuntusunun olmaması və təxribatlara yol verilməməsi, millətimizin nəcibliyinə, öz göz yaşlarını qəlbinə axıtmaq ləyaqətinə sübutdur.

Belə bir cəhəti də qeyd etmək istəyirəm ki, 20 Yanvar hadisələrində respublikanın hüquq-mühafizə orqanlarında çalışan oğul-qızlarımız, öz gələcək vəzifə yüksəlişini, ən başlıcası isə, şəxsi taleyini zərbə altında qoymaqdan çəkinməyərək, ailə üzvləri və yaxın adamları vasitəsilə, müxtəlif yollarla İctimai Dəfn Komissiyasına bir sıra zəruri ehtiyat xəbərdarlıq məlumatları göndərmiş, bəzən aşkar, bəzən də gizli yollarla köməklərini əsirgəməmişlər. Sonrakı illərdə müxtəlif şəraitdə, yolda, metroda, xeyir-hüsr məclislərində, görüşlərdə o şəxslər özlərini tanıtmış, həmin əsl sınaq günlərini, şəhidlərimizi, milli birliyimizi məğrurluqla xatırlayaraq birlikdə etiraf edirəm ki, kövrəlmişik, şairin sözlərini yada salmışıq:

Heykəlləşib “Qara Yanvar” burada,

And yerimiz—Xiyabanı qoruyaq!

—**O günlərin ən yadda qalmış hansı anlarını, hadisələrini xatırlayırsınız?**

—O günlərin hər biri “əsrə bərabər bir gün” kimi dəyərləndirilməli, öyrənilməli, tədqiq olunmalı, elmi-nəzəri cəhətdən ümumiləşdirilməli, ədəbiyyatda, publisistikada, musiqidə, rəssamlıqda öz əksini tapmalıdır. Ədalət naminə qeyd etməliyəm ki, bu sahədə müəyyən işlər görülmüş və görülməkdədir. Bununla yanaşı, milli azadlıq hərəkatımızın mühüm bir mərhələsi sayılan Qanlı 20 Yanvar hadisələrinin siyasi-ictimai baxımdan, rəsmi sənədlər və arxiv materialları əsasında hərtərəfli öyrənilməsinə, həmin proseslərin ibrət dərsləri üzərində düşünməyə, onun yeni nəslin vətənpərvərlik tərbiyəsindəki roluna daha ciddi diqqət yetirilməlidir.

Ən müasir texnika, hətta qadağan olunmuş döyüş vasitələri, sursatı ilə silahlanmış ön minlərlə hərbiçinin qərəzkarlıqla düşünülərək, vəhşiliklə həyata keçirilmiş qəfil hücumuna, dağıntılara, yüzlərlə insanın həlak olmasına, yaralanmasına, həbsinə baxmayaraq, eyni zamanda fəvqəladə vəziyyət şəraitinin bütün rəsmi-məcburi qaydalarını, qadağan tədbirlərini pozaraq:

- a) mərkəzi və yerli hakimiyyət orqanlarına qarşı izdihamlı mitinqlər keçirməsini;
- b) xalqın tələbi və hökmü ilə İctimai Dəfn Komissiyasının yaradılmasını, bu qurumun hərbiçilərin əhatəsi, habelə snayperlərin hədəfində 42 gün gecəli-gündüzlü fəaliyyətini;
- c) yüz minlərlə adamın iştirakı ilə Şəhidlərin Bakının ən yüksək zirvəsində, onların milli və dini mənsubiyyətlərinə fərq qoyulmadan, eyni bir məkanda torpağa tapşırılmasını;
- ç) 1990-cı il yanvarın 22-dən başlanmış, sonrakı 40 gün və bugünə qədər davam edən, yəqin ki, həmişə xalqımızın bu əbədi ziyarətəgahına fasiləsiz axını;
- d) şəhidlərin həlak olduğu yerlərin, Şəhidlər Xiyabanına gedən yolların, xiyabanın və şəhid məzarlarının qırmızı qərənfil, gül-çiçəklərə qərq olmasını;
- e) Salyan kazarması adlanan hissədə, müxtəlif millətlərdən olan hərbiçilərin, azərbaycanlı əsgər-zabitlərlə işğalçılara qarşı çiyin-çiyinə son nəfəslərinə qədər döyüşərək həlak olmalarını, meyitlərinin isə gizli surətdə Bakı limanındakı gəmilərə daşınaraq, naməlum istiqamətə aparılmasını;
- ə) şəhidlərin dəfni günü, dağüstü ərazidə qoyulmuş nəhəng heykəlin dağıdılması kimi əvvəlcədən düşünülmüş fitnəkarlıq aktı törətməklə, şəhidlərin bu ərazidə və bir yerdə deyil, dağınıq halda başqa-başqa yerlərdə dəfn olunması məqsədilə təşkil olunmuş son dərəcədə təhlükəli, habelə mərasim iştirakçıları ilə hərbiçilər arasında hökmən qarşıdurmaya (!) hesablanmış, həqiqətən dəhşətli yeni bir faciənin qarşısının fədakar oğullarımızın səyləri nəticəsində alınmasını necə unutmaq olar?... Vidadi Babanlı demişkən:

Bəli, qərənfilli qəbirlərdəki

Azadlıq, istiqlal şəhidləridi.

Ulu babaların varisi təki

Məğrur bir millətin igidləridi.

—Şəhidlər Xiyabanının gələcəyi ilə bağlı düşüncələriniz, fikirləriniz nədir?

—Şəhidlər Xiyabanı milli azadlıq hərəkətimizin və oğul-qızlarımızın mübarizliyi nəticəsində qazandığımız istiqlalın, müstəqil dövlətin, suverenliyimizin rəmzlərindən biri kimi xalqımızın müqəddəs and yeri və ziyarətəgahıdır.

Razılıq hissilə qeyd etmək lazımdır ki, son 20 il ərzində Şəhidlər Xiyabanında çox böyük yenidənqurma və abadlıq işləri aparılmışdır. Bununla yanaşı, hələ vaxtilə xalqın məsləhət və tələbi ilə irəli sürülmüş bir sıra təkliflərin, arzuların həyata keçirilməməsi təəssüf doğurur.

Fikrimcə, Şəhidlər Xiyabanının geniş ərazisi müasir memarlıq sənəti tələblərinə cavab verən və müsabiqədə qalib gəlib, ümumxalq müzakirəsində bəyənilmiş layihə əsasında, xalqımızın azadlıq hərəkətinin müxtəlif mübarizə mərhələlərini ardıcılıqla əks etdirən əsl mənəvi-tərbiyəvi vətənpərvərlik ocağına, tarixi abidə-qoruğa çevrilməlidir.

Açıq səma altında yaradılacaq bu vahid xatirə kompleksinə rəsmi status verilməli, fəxri əsgəri qarovul xidməti təşkil edilməli, ayrıca “Şəhidlər Muzeyi” fəaliyyət göstərməli, keçdiyimiz əzəblı və şərəfli mübarizələr yolunu əks etdirən sərgi zalları, müxtəlif istiqamətli yaradıcılıq studiyaları, kinolektoriya, kitabxana fəaliyyət göstərməlidir.

Eyni zamanda burada müxtəlif görüşlər, diskussiyalar keçirməli, sərbəst xalq tribunası, ayrıca radio-televiziya qovşağı olmalı, bir neçə dil bilən səriştəli bələdçilər buraya gələnlərə xarici ölkələrin rəsmi nümayəndə heyətlərinə, turistlərə hərtərəfli məlumat verməlidirlər.

—Söhbətimizə yekun və son söz kimi nə demək istərdiniz?

—Müqəddəs “Qurani-Kərim”də buyrulur ki, şəhidləri ölmüş sanmayın, onların yeri və məqamı uca Tanrı dərgahındadır. Çünki onlar Vətən, Torpaq, İnam, Şərəf uğrunda mübarizə yolunun aydınlarıdır. Onların məqsəd və amalları şəhid şair Ülvinin misralarında belə ifadə olunmuşdur: “Vətən üçün doğulmuşuq, Torpaq üçün ölməliyik...”.

Şəhid ölməzliyi, onların xatirəsinin əbədiyaşarlığı, əməllərinin ibrət dərslərinin həmişə bizimlə və gələcək yeni-yeni nəsillərlə olacağı reallığın ifadəsi öz əksini, hələ sovet-bolşevik rejiminin hökm sürdüyü bir dövrdə —1991-ci ilin sentyabr ayında “Azadlıq” meydanında keçirilmiş ümumxalq mitinqinin yekdil hökmü ilə Qanlı 20 Yanvar şəhidlərinə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı verilməsində tapmışdır.

20 Yanvar bir tərəfdən xalqımızın tarixində qanlı faciə olsa da, digər tərəfdən, milli özündərkin, onun şərəf-ləyaqətinin ucalığı, gələcək mübarizə əzminin daha da möhkəmləndirilməsi, istiqlal uğrunda son qələbəyə qədər “olum, ya ölüm” sınaqlarına hazır olmaq mənasında—nikbin faciə kimi səciyyələndirilməlidir. Bu proseslərdə cəmiyyətin bütün ictimai təbəqələrinin iştirakı və onun qurbanları arasında fəhlə və tələbənin, alim və məktəblinin, həkim və təqaüdçünün, qulluqçu və evdar qadının olması baş vermiş hadisələrin əsl xalq hərəkatı xarakteri daşdığını təsdiq edir.

Söhbətimizi şəhid jurnalist Alı Mustafayevin çağırış-vəsiyyət xarakterli aşağıdakı fikirləri ilə yekunlaşdırmaq istəyirəm:

“Azərbaycan Torpağı! Azadlıq və ədalət yolunda zülmün zəncirlərini qıran şəhidlərin ruhu önündə ayağa dur! Vətən, xeyirlə şərin əbədi mübarizəsi sənə taleyindən keçir... Tanrı qüdrətinin təcəssümü oğuldu, ərdi, Vətəndi şəhidlər!...”

Onların ruhu ürəklərə inam, qollara qüvvət, insanlara hörmət, həyata sevgidir, dərd yükü deyil, kamillik zirvəsidir. Nəsillərin əbədi məhək daşı, tarixin itməz və silinməz yaddaşı, namus, qeyrət, vicdan və ləyaqət meyarı şəhidlərdir. Vətən, Vətən, Vətəndi Şəhidlər!”.

Qarşıdakı pozulmuş ərazi bütövlüyümüzün bərpası, vahid və bölünməz Azərbaycan torpağı, xalqımızın üzləşdiyi mürəkkəb daxili-xarici, sosial-iqtisadi, mənəvi-əxlaqi problemlərin həlli, müstəqil dövlət quruculuğunun çətin, lakin şərəfli yolları ilə irəliləyən bir ölkənin vətəndaşlarına həmişə xatırlatmalıdır:

Ölmədik, əsarət qapılarını

Hələ qanımızla çox döyəcəyik...

Hələ qarşıdadır Şəhid ömrümüz,

Qərənfil altında qalan yollarda

Şəhid olacağıq, ölməyəcəyik!

Bu şərəfli yolun davamçısı olmaq üçün milli birliyimizi qoruyub möhkəmləndirməli, demokratik dəyərlərə hörmətlə yanaşmalı, dövlətçilik prinsiplərinə sədaqətlə əməl olunmalıdır. Gələcəyimiz, yüksəlişimiz qloballaşan müasir dünyanın vahid təsərrüfat həyatına inteqrasiya prosesləri əsasında daha fəal surətdə qoşulmaq perspektivlərimiz bunu tələb edir.

Allah bütün şəhidlərə rəhmət eləsin. Amin!

Teymur ƏHMƏDOV.